

ДОРОБОК ІЛЛІ ГАЛАЙДИ В УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ДИСКУРСІ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (56)

УДК 821.09(437.6):821.161.2+81'255

DOI: [https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.2.\(56\).50-55](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.2.(56).50-55)

Ліхтей Т. Доробок Іллі Галайди в українсько-словацькому літературному дискурсі; кількість бібліографічних джерел – 20; мова – українська.

Анотація. У статті простежено наукову та перекладацьку діяльність Іллі Галайди (1931 – 2017) в українсько-словацькому літературному дискурсі. В доробку відомого вченого-славіста з Пряшева – десятки статей, рецензій, відгуків на творчість знакових словацьких письменників в українських перетлумаченнях, а також сотні власних мистецьких інтерпретацій сучасної словацької поезії. Як науковець-компаративіст Ілля Галайда проаналізував українські переклади творчої спадщини відомих словацьких поетів – романтика Янка Краля, модерніста Івана Краска, віталіста Яна Смерка та ін. Плідною є діяльність Іллі Галайди у вимірі художнього перекладу. Його перу належать українські перетлумачення віршів сучасних словацьких поетів: антологія «Із кузні часу» (2007) вмістила ґрунтовні добірки текстів двадцяти п'яти репрезентантів сучасного словацького літературного процесу – Юрая Андрічика, Яна Бузаші, Анни Валцерової, Яна Замбора, Міхала Отченаша, В'єри Прокешової, Дани Подрацької та ін. Перекладачеві вдалося заглибитися в художній світ кожного автора, розкрити українським читачам його самотність. У 2006 році Ілля Галайда оприявив білінгвальне видання вибраних поезій сучасного словацького поета Йозефа Лайкерта «Недовговічність». Збірку високо оцінили літературознавці Я. Джоганик, Ю. Кундрат, Т. Ліхтей, П. Осадчук, М. Роман, констатувавши, що український текст адекватний талантові й досвіді перекладача. Художні перетлумачення Іллі Галайди зі словацької поезії містять також восьмий випуск літературно-мистецької серії «Між Карпатами і Татрами» (2009), журнал «Дукля». Літературно-критичній та творчій діяльності Іллі Галайди присвячено збірник наукових праць «Ілля Галайда – український поет і перекладач» (Пряшів, 2012).

Ключові слова: Ілля Галайда, словацька література, художній переклад, літературознавча компаративістика, реценсія, українсько-словацький літературний дискурс, міжкультурний діалог.

Формулювання проблеми. Український письменник, науковець і перекладач зі Східної Словаччини Ілля Галайда (1931–2017) належав до тих рідкісних особистостей, яких Бог обдарував багатьма талантами. Про нього досі тепло згадують його студенти – як про чудового лектора, мудрого педагога; колеги і друзі – як про плідного науковця, пристрасного публіциста і декламатора, співака і художника-скульптора. Яскраво прописався Ілля Галайда і на ниві українсько-словацьких взаємин. У доробку відомого вченого-славіста з Пряшева – десятки статей, рецензій, відгуків на творчість знакових словацьких поетів в українських перекладах, а також сотні власних мистецьких інтерпретацій сучасної словацької поезії.

Науково-творчу спадщину Іллі Галайди презентовано у словацьких наукових збірниках, на сторінках часопису «Дукля», в окремих авторських виданнях, в антології сучасної словацької поезії «Із кузні часу» (2007), в серії «Між Карпатами і Татрами» (2009, випуск 8). За популяризацію словацької та української літератури у світі Ілля Галайда удостоєний літературної премії імені Івана Франка Словацького літфонду та Міжнародної літературної премії ім. Івана Кошелівця. Доробок Іллі Галайди в цьому сегменті давно чекає на предметну розмову.

Аналіз досліджень. Про плідну діяльність Іллі Галайди як організатора культурно-мистецького життя українців Пряшівщини, обдарованого поета і прозаїка, декламатора, скульптора згадують у своїх розвідках літературознавці Ю. Бача, М. Зи-

момря, М. Роман, Д. Федака, Й. Шелепець, Я. Юрчо та ін. Узагальнюючу інформацію про художні переклади Іллі Галайди в контексті української літератури Словаччини знаходимо в нарисі пряшівського вченого Ю. Кундрата. Відгук на антологію «Із кузні часу» написала Т. Ліхтей, гідно оцінивши намагання митця осмислити сучасну словацьку поезію та донести її здобутки до українського читача. Однак докладного аналізу як наукового доробку Іллі Галайди в контексті українсько-словацьких літературних взаємин, так і його творчих перетлумачень словацької поезії не зроблено досі.

Мета статті – простежити наукову та перекладацьку діяльність Іллі Галайди в українсько-словацькому літературному контексті, зупинившись на його ґрунтовних літературознавчих дослідженнях у цій царині та знакових книжкових виданнях словацької поезії в українських перетлумаченнях.

У роботі над статтею спираємося на описовий, бібліографічний, контекстуально-інтерпретаційний та компаративний методи дослідження.

Виклад основного матеріалу. Діяльність Іллі Галайди в українсько-словацькому літературному контексті є вагомою, адже як науковець і тлумач він жваво реагував на з'яву яскравих митців та перекладачів зі словацької літератури. На особливу увагу заслуговують його студії про переклади українською таких визначних словацьких поетів, як романтик Янко Краль, модерніст Іван Краско, віталіст Ян Смерк та ін. Без огляду на авторитети, він сумлінно простежував рівень перекладу, оцінюючи працю тлумача чесно й безапеляційно.

Так, розглядаючи поезію Я. Краля «Hlásnik národa» в перекладах Максима Рильського («Вартовий народу») та Івана Мацинського («Нічний сторож народу»), вчений твердить, що жоден з них не відтворює глибокої символічної суті поняття, закладеного автором-романтиком в оригіналі. *«Гласник, – пише дослідник, – це сам поет, це той, хто будить народ, не лише нічний сторож (вартувий), це основа великої метафори, яка розкривається через окремі образи протягом усього вірша»* [Галайда 1996б, с. 81]. І. Галайда наводить синонімічний ряд слів (оповісник, провісник, будитель, глашатай...) і вибирає як найкращий варіант – «Глашатай народу».

Не оминув увагою вчений і появу українських перекладів визначного словацького поета-модерніста Івана Краска. Він тішиться, що наповнена глибоким символізмом сповідальна лірика митця нарешті йде до читача. Аналізуючи його психологічну медитацію «Prší, prší...» (її відтворили солов'їною Г. Коваленко, В. Конопелець, Д. Павличко та Д. Кремінь), перевагу віддає В. Конопельцю. У Гаїни Коваленко анафора «мжить і мжить» у порівнянні з Конопельцевим «кробить, робить...», як вважає вчений, програє, бо *«скоріше нагадає звук коси (...), ніж набридливий дощ»* [Галайда 1996а, с. 72]. Шкода, що перекладу Дмитра Кременя на час написання цієї розвідки ще не існувало. Переконані, що Ілля Галайда гідно його оцінив би.

До улюблених поетів І. Галайди належав і віталіст Ян Смерек. Розглядаючи перетлумачення його віршів калиною (їх автори – Л. Мольнар, Ю. Качій, В. Конопелець та Д. Павличко), науковець акцентує на недоречних привнесеннях перекладачів, на введених в канву тексту «чужої» Смереків стихії з-під пера Л. Мольнара та Ю. Качія. Деколи в любовній ліриці Я. Смерка *«вже більше бачимо самого Д. Павличка»*, – іронізує дослідник [Galajda 2003, s. 176]. Однак в цілому І. Галайда найвищу оцінку дає саме перекладам Д. Павличка та В. Конопельця.

У низці рецензій І. Галайда реагував на появу нових збірок поетичних перекладів. Зокрема, неодноразово відгукувався на свіжі випуски серії «Між Карпатами і Татрами», а також написав оглядову статтю, присвячену десятиліттю цього перекладацького проекту, та зробив щодо нього оптимістичну прогностичну візію, яка з плином часу повністю оприявилася [Галайда 2010, с. 4]. В рецензії на вибрані поезії «Посеред спокуси» (2003) сучасного словацького митця Данієла Гев'єра в перекладі Мілана Бобака дослідник, серед іншого, зазначає: *«Перекладаючи поезію Д. Гев'єра, М. Бобак часто потрапляв у складні ситуації, (...) оскільки Д. Гев'єр – своєрідний, іронічний і самоіронічний, поет. У нього витончений стиль, у якому домінує виражальна стислість (...) зі своєрідними прислів'ями та каламбурами. Крім того, поет вживає сленг та англійські слова, які у словацькій мові вже укорінились, а в українській ще не знайшли своє місце. Все це примушувало М. Бобака шукати відповідні засоби української мови»* [Галайда 2004, с. 78].

Крім окреслених вище ініціатив, Ілля Галайда, аби полегшити справу майбутнім дослідникам українсько-словацьких взаємин у вимірі художнього перекладу, уклав бібліографію українських пере-

кладів словацької літератури, які публікувалися в часописі «Дукля» упродовж 1953 – 2003 років [Галайда 2002, с. 68 – 70; Галайда 2004, с. 23 – 32].

Очевидно, стихія теорії та критики перекладу підштовхнула і самого І. Галайду до перекладацької діяльності, що засвідчують сотні перекладів у періодичних виданнях та збірниках. Їх повну бібліографію подає пражівський науковець Ю. Кундрат в історико-літературному нарисі «Художні переклади Ілли Галайди в контексті української літератури Словащини» [Кундрат 2012, с. 96 – 117]. Тож вихід у світ упорядкованої І. Галайдою антології сучасної словацької поезії «Із кузні часу» (2007) був дійсно й очікуваним, і закономірним.

У передмові до книги «Двадцять п'ять моїх метаморфоз» перекладач подає коротеньку історію перекладу словацьких авторів в Україні, зупиняючись, передусім, на таких ґрунтовних виданнях, як антології чеської і словацької поезії (1964), «Слов'янське небо» (1972), «Веселка Татр» (1982), «Відкритий дім» (1982), «Антологія словацької поезії ХХ століття» (1997). Набравшись відваги, Ілля Галайда зробив спробу продовжити цю шляхетну місію і запропонував читацькому загалу словацьку поезію кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Митець зізнається, що прагнув перекладу відповідного і гарного, намагався бути максимально близьким до оригіналу, щоб у перекладі засвітилася душа кожного словацького поета. *«Сучасний читач – шанувальник поезії, – пише Ілля Галайда, – заглянувши в антологію, може подумати: невже це у словацькій поезії найкраще? Кожен має право на подібні сумніви, бо мій підхід до відбору поетів та творів, певна річ, дуже суб'єктивний – велінням душі і серця я знаходив себе в них. Доводилося, відбираючи і перекладаючи вірші кожного з них, двадцять п'ять разів перевтілюватися, щоб проникнути у їхні душі і серця й осягнути спорідненість наших душ, торкнутись живучого коріння слов'янського генотипу...»* [Із кузні часу 2007, с. 4]. Відтак перед українським читачем відчинилися двері у поетичний світ таких своєрідних митців, як Ю. Андрічик, Я. Бузаші, С. Вайгл, А. Валцєрова-Бацигалова, М. Гаугова, Є. Голбова, Е.Я. Грох, Я. Замбор, Я. Канторова-Баликова, М. Касарда, В. Ковалчик, М. Кочан, Б. Красновський, Й. Лайкерт, М. Мілчак, А. Ондрейкова, М. Отченаш, Д. Подрацька, В. Прокешова, М. Ріхтер, Я. Стахо, Р. Чижмарик, Л. Шимон, О. Штефанко та П. Яник.

Декого зі згаданих репрезентантів уже перекладено українською. До прикладу, добірки віршів Я. Бузаші та Я. Замбора увійшли в упорядковану Д. Павличком «Антологію словацької поезії ХХ століття»; творчість окремих поетів презентовано в ініційованому Д. Федакою «Відкритому домі» (лірика М. Касарди в перекладі П. Скунця, Ю. Андрічика в перекладі Р. Лубківського, А. Бацигалової в перекладі В. Густі, Б. Красновського в перекладі В. Басараба, Я. Замбора в перекладі Р. Лубківського та П. Скунця); лірика Я. Бузаші (пер. Д. Павличко), Я. Замбора (пер. Д. Павличко, Р. Лубківський), Я. Канторової (пер. С. Майданська), В. Ковалчика (пер. П. Марусик, Р. Лубківський), А. Ондрейкової (пер. С. Жолоб), Я. Стаха (пер. В. Забаштанський,

Р. Лубківський), Р. Чижмарика (пер. Р. Качуровський, Р. Лубківський) увійшла в упорядковану Р. Лубківським антологію «Веселка Татр»; творчість Й. Лайкерта уже вийшла в Україні в мистецькій інтерпретації В. Конопельця, І. Галайди та В. Густі трьома книжками – «Вечоріння» (2002), «Недовговічність» (2006), «Дотики душі» (2014); вірші М. Отченаша, Р. Чижмарика та інших авторів публікувалися на сторінках збірника «Між Карпатами і Татрами» й под. Тим цікавіше майбутнім дослідникам буде осмислювати авторські добірки «Із кузні часу», а принагідно – й порівнювати паралельні переклади. Шкода тільки, що поряд з перекладами не подано першотвори. Це трохи ускладнить роботу з матеріалом, адже сам І. Галайда використав понад 50 поетичних збірок словацьких авторів, виданих у різний час [Із кузні часу 2007, с. 196–197].

У цілому, українські переклади виконані професійно, зі знанням справи. Відчувається, що перекладач пройнявся лірикою словацьких митців, з якими його ріднить спільна історична і духовна спадщина, зумів зануритися у світ їхніх потаємних думок і почувань.

Відкриває антологію добірка віршів відомого словацького поета й перекладача Юрая Андрічика. І хоча імена митців подано в антології в алфавітному порядку, вважаємо такий щасливий збіг символічним, адже саме завдяки копіткій праці Ю. Андрічика взріли світ словацькою твори визначних українських письменників (В. Стефаник, М. Коцюбинський, Г. Хоткевич, О. Довженко, М. Рильський, А. Малишко, Г. Тютюнник, Є. Гуцало, Л. Костенко, Р. Лубківський, В. Коротич, І. Чендей, Ю. Щербак та ін.). Тож самотній автор Ю. Андрічик гідний того, аби і його поетичний доробок нарешті прийшов до українського читача.

Відрадно, що Іллі Галайді вдалося проникнути в глибини таланту цього східнославацького митця, уповні відтворити його багатий художній світ, чудові метафори, символічні образи, закодовані в тексті («а сніг / цей баранчик зими»; «останній бунт отав»; «ліктями пробивається на вавилонську вежу»; «перелічує мозолі на язиці»; «коли ж стовп соляний / знов стане сіллю землі»; «пальці дерева перекладають монолог коріння на гриви вітрів») [Із кузні часу 2007, с. 5–14].

Непересічним словацьким поетом і перекладачем є Ян Бузаші. Його філософсько-медитативна лірика високо поцінована в критиці та літературознавстві, а поетичний дебют «Гра з ножами» (1965) багато в чому суголосний зі знаковою збіркою Мирослава Валека «Любування в гусячій шкірі», в якій автор висміює лицемірство та фальш тоталітарного режиму. Ілля Галайда психологічно тонко зчитує авторські алюзії, вгадує в ликах з минулого наших сучасників («павич хвостом замітає сліди»; «Пріам у куцах / він краще знає мене мене [Нарциса]»; «Гермес загортається в плащ, / (...) ангел антики стоїть на колінах») [Із кузні часу 2007, с. 15–24].

Приємно констатувати, що в упорядкованій Іллею Павловичем антології знайшла своє виразне втілення й сучасна словацька жіноча поезія, презентована доробком Анни Валцерової, Міли Гаугової, Єлени Голбової, Яни Канторої, Анни Ондрейко-

вої, Дани Подрацької та В'єри Прокешової. Кожна зі щасливої «сімки» є оригінальною, колоритною поетикою з неповторним, індивідуальним обличчям.

Так, до прикладу, Анна Валцєрова – не тільки самотня поетеса, а й відома перекладачка, дослідниця теоретичних засад художнього перекладу. Вона спричинилася до популяризації української поезії у Словаччині, реагуючи ґрунтовними рецензіями, науковими статтями на з'яву нових творів в інтерпретації словацькою (аналіз словацьких перекладів Любомира Фелдека, що творчо відтворив доробок Богдана-Ігоря Антонича, майстерних перекладів Юрая Андрічика, що подарував словацькому читачеві книжку віршів Ліни Костенко «На берегах вічної ріки» тощо). Крім того, А. Валцєрова має власні вірші на українську тематику та як професорка (багаторічна працівниця філософського факультету Пряшівського університету) готує нову генерацію перекладачів, серед яких і її дисертантка, докторка філософії Валерія Юричкова, за плечима якої вже десятки книжкових видань творів українських авторів у словацьких перекладах, десятки статей з актуальних проблем художнього перекладу. Тож вибір Іллі Галайди є попаданням у яблуко. Анна Валцєрова належить до тих, хто вмів по-жіночому мудро, тихо, без надриву розказати про будні й свята родинної Берегині, що, *мов лілова квітка, крихка та пахуча,*

*у глині на березі ріки,
поміж бетонних плит,
біля річки серед пиріїв
і на дворах поміж сміттям,
у затінку й на осонні,
як тая жінка,
тендітна й міцна,
як мамина порепана рука,
що гладить,
навчаючи дитя жити
і бути* [Із кузні часу 2007, с. 37].

Хочеться вірити, що талановита мисткиня, науковиця і тлумачка Анна Валцєрова поряд із власними перекладами з європейських літератур розмістить колись і вірші авторів із сусідньої України.

На окрему розмову заслуговує поет, перекладач, літературознавець Ян Замбор. Він, як відомо, відтворив українською поезією Івана Франка, Павла Тичини, Дмитра Павличка та інших українських митців, а в антології «Із кузні часу» сам презентувався як вдумливий, глибокий поет-аналітик, іронічний і навіть самоіронічний, як це спостерігаємо в його збірках «Під отруйним деревом» (1995), «Меланхолійний жеребець» (2003) та ін. Знавець світової літератури, автор часто вдається до алюзій, медитацій на теми навкололітературного життя, щирим і трепетним постає перед українським читачем у своїй інтимній ліриці, звичайно ж, завдяки майстерному перекладу Іллі Галайди («Листопад», «Невідіслана записка», «Посланець богів», «Листя, прихований мотив» та ін.).

Як історик-науковець та поет-інтиміст прописався в контексті словацько-українських культурних взаємин Міхал Отченаш. Він любив Україну, цікавився її історією та літературою. Жорстока доля несподівано вихопила повного ідей та задумів

митця з життєвого виру. Спостерігаємо, що у своїй творчості він опирався на фольклорні, біблійні, історичні джерела («Археолог у країні серця», «Татри», «Quo vadis», «Київ»), частими тут є алузії на тему дитинства, родини та роду («На батьківському дворі», «Вдома», «Призначення коріння», «Повернення»), візії проминутого, суцього й вічного як святе слово («Смерть у горах», «З відлуння (Іллі Галайди)'). Простежмо красу образного вислову Міхала Отченаша на прикладі вірша «Повернення»:

Návrat

*Na nahom nebi
zahanbený mesiac červenie.
Hory akoby šli na sobáš
a vietor stratil
plúca.
Svedomiu sa zuby reží.
Taví sa inovat'
na osnovách cítu.
Opaskom
Z jedľovej kóry
pripútavam sa
k tójtmu kraju.
[Otčenáš 1983, s. 43].*

Повернення

*На голому небі
присоромлений місяць червоніє.
Гори ніби йшли до шлюбу,
а вітер утратив
легені.
У сумління зуби прорізуються.
Плавиться іній
на основах чуття.
Ременем
зі смерекової кори
прив'язуюсь
до отчого краю [Із кузні часу 2007, с. 131].*

Можна констатувати: перекладачеві вдалося оминати підступні підводні рифи, що неминуче траплялися на його шляху. Виваженість, сумлінність, вроджене мовне чуття та, зрештою, й добра теоретична база дозволили Іллі Галайді розкрити самобутність кожного з представників сучасного словацького поетичного мистецтва, явити українському читачеві розмаїття їхнього художнього світу.

У 2006 році завдяки І. Галайді в Україні вдруге виходить білінгвальне видання вибраних поезій Йозефа Лайкерта (перше належало перу Віталія Конопельця, «Вечоріння», 2002, а третє підготував В. Густі, «Дотики душі», 2014) під назвою «Pominuteľnosť».

Книжку тепло зустріли по обидва боки кордону, що засвідчують відгуки Я. Джоганика, Ю. Кундрата та ін. «Автор дуже послідовно працює з мовними засобами, зрозумілими українському читачеві і водночас близькими оригіналу, – констатує Я. Джоганик. – Кінцевий текст адекватний таланту й досвіду перекладача» [Джоганик 2009, с. 67].

Українські переклади поезій Й. Лайкерта ґрунтовно проаналізував у рецензії на видання Ю. Кундрат [Кундрат 2008], розпочавши свій екскурс у часопросторі тексту власне дискусією щодо самої назви вибраного в українськомовній інтерпретації

Іллі Галайди. Справді, «pominuteľnosť» – це не зовсім те, що пропонує перекладач, назвавши вибране Й. Лайкерта українським «Недовговічність». Але це й далеко не те, що може забезпечити наведений Ю. Кундратом синонімічний ряд умовних відповідників (*недовговічність, тимчасовість, неминучість, тлінність, марність* тощо). Забулося, очевидно, напрочуд гарне українське слово «проминушість». Однак і така назва є цілком виправданою, адже йдеться про художній, себто творчий, переклад, і своїм правом перекладача-творця-інтуїтатора митець повною мірою послуговується. Тим паче, що йдеться про письменника, для авторської поетики якого характерна лаконічність, недомовленість, ілюзорність.

Як зауважує словацький літературознавець Ігор Гохел, у творчості Й. Лайкерта «*prevládajú impresívne tóny, maximálnou úspornosťou výrazu sa básne približujú lyrickým miniatúram (...); miestami svojimi pointami pripomínajú sentencie*» [Slovník 2005, s. 346–347]. «Парадоксальність у висловлюванні думки і творенні образу – яскрава грань таланту Й. Лайкерта, про яку можна говорити, виходячи із сприйняття, почерпнутого з українського перекладу. Парадоксальні висловлювання, мовностилістичні затуманення у текстах поета є віддзеркаленням парадоксальних, абсурдних проявів сучасного життя», – констатує автор «Післямови» до «Недовговічності» Петро Осадчук [Лайкерт 2006, с. 159].

Тож честь і хвала Іллі Галайді, який узявся за інтерпретацію солов'їною доробку такого непростого, суперечливо химерного словацького митця, тексти якого часом нагадують натягнуті до надриву пружини, є консистенцією метафоричних згустків, повівом ледь вловимих вібрацій, відчуті й розкодувати які судилося пряхівському перекладачеві.

Простежмо ці мудрі, вдумливі, небайдужою і спостережливою душею відтворені рядки:

«Костельна лава

пожолоблена гріхами» (с. 7);

«Життя довге, мов передріздвяна заутрення» (с. 7);

«Господь найкраще знає,

яких овечок

сотворив» (с. 13);

«Біль

привітніший за смерть» (с. 15);

«Шашіль точив тебе,

а ти подав йому

й другу руку» (с. 17);

«Проти течії

пливуть пророки» (с. 35);

«Коли б то нам

вдалося забити зірками

дотеперішнє життя» (с. 41);

«Брама серця рипить,

зупиняється.

Завіси обвисли,

і ключ надломлений.

Почуття проїла

столітня

іржа...» (с. 47);

«Проспати б свою смерть,

а на другий день

воскреснути з мертвих» (с. 149).

Подібні зразки перекладів заслуговують найвищої оцінки, вони стають частиною спільного духовно-інтелектуального простору, прописуються у Вічності. Та й Лайкертова «Pominutelnost'» насправді пронизана духом непроминущості, як непроминущими є і перекладацькі константи Іллі Галайди.

Висновки. Ілля Галайда посідає особне місце в дискурсі українсько-словацьких літературних взаємин. Його багату спадщину презентовано в низці наукових збірників в Україні та Словаччині, на сторінках журналу «Дукля». Науковець, зокрема, докладно аналізує переклади вибраних віршів знакових

словацьких поетів Янка Краля, Івана Краска, Яна Смерка та ін. українською, дає фахову оцінку цим перетлумаченням. Ілля Галайда і сам є самобутнім перекладачем, адже оприлюднив сотні поетичних текстів з добробку сучасних словацьких митців, є автором перекладної антології «Із кузні часу» (2007), серії «Між Карпатами і Татрами» (випуск 8). Аналіз перекладів Іллі Галайди засвідчив високий рівень володіння українським художнім словом. Відрадно, що Ілля Галайда є лавреатом літературної премії ім. Івана Франка (Словацький літфонд) та Міжнародної літературної премії ім. Івана Кошелівця.

Література

1. Галайда І. Іван Краско в українських перекладах. *Дукля*. 1995. № 1. С. 69–73.
2. Галайда І. Між Карпатами і Татрами. *Нове життя*. 2010. № 31–32. С. 4.
3. Галайда І. Поезія Івана Краска в художніх перекладах Віталія Конопельця. *Дукля*. 1996а. № 6. С. 34–40.
4. Галайда І. «Посеред спокуси». *Дукля*. 2004. № 3. С. 77–78.
5. Галайда І. Словацька поезія і проза у перекладах на сторінках журналу «Дукля» за 1990–2002 рр. *Дукля*. 2002. № 4. С. 68–70.
6. Галайда І. Художній образ та адекватність перекладу на українську мову віршів Янка Краля «Повернення» та «Сторож народу». *Дукля*. 1996б. № 2. С. 78–82.
7. Галайда І. Художній переклад словацької поезії і прози на сторінках журналу «Дукля» у 1953–2003 роках. *Дукля*. 2004. № 1. С. 23–32.
8. Галайда І. Як перекладають поезію Яна Смерка на українську мову. *Дукля*. 1998. № 3. С. 39–42.
9. Джоганик Я. З розвитку словацько-українських літературних зв'язків на зламі століть. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2009. Вип. 20. С. 64–69.
10. Із кузні часу: антологія сучасної словацької поезії у перекладі Іллі Галайди. Ужгород: «Закарпаття»; Пряшів: Спілка українських письменників Словаччини, 2007. 209 с.
11. Кундрат Ю. Карол Хмел і Йозеф Лайкерт в українських перекладах. *Дукля*. 2008. № 2. С. 75–81.
12. Кундрат Ю. Художні переклади Іллі Галайди в контексті української літератури Словаччини. *Ілля Галайда – український поет і перекладач (життя і творчість)*. Пряшів: Державна наукова бібліотека в Пряшеві, 2012. С. 96–117.
13. Лайкерт Й. Недовговічність. Перекл. І. Галайди. Київ: «Веселка», 2006. 160 с.
14. Ліхтей Т. Двадцять п'ять метаморфоз Іллі Галайди. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2008. Вип. 19. С. 132–133. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/40116> (дата звернення 29.03. 2026)
15. Ліхтей Т. Перекладацькі константи Іллі Галайди. *Ілля Галайда – український поет і перекладач (життя і творчість)*. Пряшів: Державна наукова бібліотека в Пряшеві, 2012. С. 56–67. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/70024> (дата звернення 29.03. 2026)
16. Ліхтей Т. Слов'янська планида: Словацька поезія XIX–XX століть у дискурсі українсько-словацьких літературних взаємин: монографія. Ужгород: «Ліра», 2010. 304 с.
17. Словацька поезія в перекладі Іллі Галайди. *Між Карпатами і Татрами*. 2009. Вип. 8. 48 с.
18. Galajda E. Ján Smrek v ukrajinských prekladoch. *Letná škola prekladu*. 2003. Č. 1. S. 173–180.
19. Otčenáš M. Strminy. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1983. 65 s.
20. Slovník slovenských spisovateľov. Bratislava: Kalligram; Ústav slovenskej literatúry, 2005. S. 346–347.

References

1. Halaida I. (1995) Ivan Krasko v ukrajinskykh perekladakh [Ivan Krasko in Ukrainian translations]. *Duklia*. № 1. S. 69–73 [in Ukrainian].
2. Halaida I. (2010) Mizh Karpatamy i Tatramy [Between the Carpathians and the Tatras]. *Nove zhyttia*. № 31–32. S. 4 [in Ukrainian].
3. Halaida I. (1996a) Poeziia Ivana Kraska v khudozhnikh perekladakh Vitaliia Konopeltsia [Poetry by Ivan Krasko in artistic translations by Vitaliy Konopelets]. *Duklia*. № 6. S. 34–40 [in Ukrainian].
4. Halaida I. (2004) «Posered spokusy» [«In the midst of temptation»]. *Duklia*. № 3. S. 77–78 [in Ukrainian].
5. Halaida I. (2002) Slovatska poeziia i proza u perekladakh na storinkakh zhurnalu «Duklia» za 1990–2002 rr. [Slovak poetry and prose in translations on the pages of the magazine «Duklya» for 1990–2002.]. *Duklia*. № 4. S. 68–70 [in Ukrainian].
6. Halaida I. (1996b) Khudozhnii obraz ta adekvatnist perekladu na ukrainsku movu virshiv Yanka Kralia «Povernennia» ta «Storozh narodu» [Artistic Image and Adequacy of the Ukrainian Translation of Yanko Kraly's Poems «Return» and «Guardian of the People»]. *Duklia*. № 2. S. 78–82 [in Ukrainian].
7. Halaida I. (2004) Khudozhnii pereklad slovatskoi poezii i prozy na storinkakh zhurnalu «Duklia» u 1953–2003 rokakh [Artistic translation of Slovak poetry and prose on the pages of the magazine «Duklya» in 1953–

2003]. *Duklia*. № 1. S. 23–32 [in Ukrainian].

8. Halaida I. (1998) Yak perekladaiut poeziuu Yana Smreka na ukraïnsku movu [How to translate Jan Smrek's poetry into Ukrainian]. *Duklia*. № 3. S. 39–42 [in Ukrainian].

9. Dzhoganyk Ya. (2009) Z rozvytku slovatsko-ukraïnskykh literaturnykh zv'iazkiv na zlami stolit [On the development of Slovak-Ukrainian literary ties at the turn of the century]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seria: Filolohiia*. Vyp. 20. S. 64–69 [in Ukrainian].

10. Iz kuzni chasu: antolohiia suchasnoi slovatskoi poezii u perekladi Illi Halaidy (2007) [From the Forge of Time: An Anthology of Contemporary Slovak Poetry Translated by Ilya Halaida]. Uzhhorod: «Zakarpattia»; Priashiv: Spilka ukraïnskykh pysmennykiv Slovachchyny. 209 s. [in Ukrainian].

11. Kundrat Yu. (2008) Karol Khmel i Yozef Laikert v ukraïnskykh perekladakh [Karol Chmel and Josef Likert in Ukrainian translations]. *Duklia*. № 2. S. 75–81 [in Ukrainian].

12. Kundrat Yu. (2012) Khudozhni pereklady Illi Halaidy v konteksti ukraïnskoi literatury Slovachchyny [Ilya Galaida's literary translations in the context of Ukrainian literature in Slovakia]. *Illia Halaida – ukraïnskyi poet i perekladach (zhyttia i tvorchist)*. Priashiv: Derzhavna naukova biblioteka v Priashevi. S. 96–117 [in Ukrainian].

13. Laikert Y. (2006) Nedovhovichnist [Transience]; per. I. Halaidy. Kyiv: «Veselka». 160 s. [in Ukrainian].

14. Likhteï T. (2008) Dvadsiat p'iat metamorfoz Illi Halaidy [Twenty-five metamorphoses of Ilya Galaida]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seria: Filolohiia*. Vyp. 19. S. 132–133 URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/40116> (data zvernennia 29.03. 2026) [in Ukrainian].

15. Likhteï T. (2012) Perekladatski konstanty Illi Halaidy [Translation constants of Ilya Galaida]. *Illia Halaida – ukraïnskyi poet i perekladach (zhyttia i tvorchist)*. Priashiv: Derzhavna naukova biblioteka v Priashevi. S. 56–67. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/70024> (data zvernennia 29.03. 2026) [in Ukrainian].

16. Likhteï T. (2010) Slovianska planida: Slovatska poeziia XIX – XX stolit u dyskursi ukraïnsko-slovatskykh literaturnykh vzaïemyn [Slavic planida: Slovak poetry of the 19th–20th centuries in the discourse of Ukrainian-Slovak literary relations]; monohrafiia. Uzhhorod: Lira, 2010. 304 s. [in Ukrainian].

17. Slovatska poeziia v perekladi Illi Halaidy (2009) [Slovak poetry translated by Ilya Galajda]. *Mizh Karpatamy i Tatramy*. Vyp. 8. 48 s. [in Ukrainian].

18. Galajda E. (2003) Ján Smrek v ukraïnských prekladoch [Ján Smrek in Ukrainian translations]. *Letná škola prekladu*. Č. 1. S. 173–180 [in Slovak].

19. Otčenáš M. (1983) Strminy [Steeps]. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo. 65 s. [in Slovak].

20. Slovník slovenských spisovateľov (2005) [Dictionary of Slovak writers]. Bratislava: Kalligram; Ústav slovenskej literatúry. S. 346–347 [in Slovak].

THE WORK OF ILLIA HALAIDA IN THE UKRAINIAN-SLOVAK LITERARY DISCOURSE

Abstract. The article traces the scientific and translation activities of Illia Halaida (1931 – 2017) in the Ukrainian-Slovak literary discourse. The work of the famous Slavist scholar from Priashiv includes dozens of articles, reviews, and responses to the works of significant Slovak writers in Ukrainian reinterpretations, as well as hundreds of his own artistic interpretations of contemporary Slovak poetry. As a comparative scholar, Illia Halaida analyzed Ukrainian translations of the creative heritage of famous Slovak poets – the romantic Ianko Kral, the modernist Ivan Krasko, the vitalist Ian Smrek, and others. Illia Halaida's work is fruitful in the field of literary translation. He is the author of Ukrainian reinterpretations of poems by contemporary Slovak poets: the anthology “From the Forge of Time” (2007) contained thorough selections of texts by twenty-five representatives of the contemporary Slovak literary process – Iuraj Andrichyk, Ian Buzashi, Anna Valtserová, Ian Zambor, Mikhal Otchenash, Viera Prokeshova, Dana Podratska and others. The translator managed to delve into the artistic world of each author and reveal his originality to Ukrainian readers. In 2006, Illia Halaida published a bilingual edition of selected poems by the contemporary Slovak poet Josef Laikert, “Impermanence”. The collection was highly appreciated by literary critics J. Dzhoganyk, J. Kundrat, T. Likhteï, P. Osadchuk, and M. Roman, stating that the Ukrainian text is adequate to the translator's talent and experience. Illia Halaida's artistic reinterpretations of Slovak poetry are also included in the eighth issue of the literary and artistic series “Between the Carpathians and the Tatras” (2009), the magazine “Duklya”. The collection of scientific works “Illia Halaida - Ukrainian Poet and Translator” (Priashiv, 2012) is dedicated to the literary, critical and creative activities of Illia Halayda. The collection of scientific works “Illia Halaida – Ukrainian poet and translator” (Priashiv, 2012) is dedicated to the literary, critical and creative activities of Illia Halaida.

Keywords: Illia Halaida, Slovak literature, literary translation, comparative literary studies, reception, Ukrainian-Slovak literary discourse, intercultural dialogue.

© Ліхтей Т., 2026 р.

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.04.2026
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.05.2026

Дата публікації: 31.05.2026

Тетяна Ліхтей – кандидат філологічних наук, доцент кафедри словацької філології Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; tetiana.likhtej@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-6612-5733>

Tetiana Likhteï – Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of Slovak Philology, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; tetiana.likhtej@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-6612-5733>